

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שנת העשרים וארבע

חשובע אין עלון הדרכה

הפסטה
ירמיהו ט"ז י"ט - י"ז י"ד

בחוקותי (תשכ"ה)

להפסטה זו עיין גם גליון בחוקותי תשי"ט.

א. שאלה כללית:

מהו הקשר שראו מסדרי ההפסדות בין ט"ז י"ט-כ"א לבין פסוקי הפרק הבא (י"ז)?

ב. ט"ז י"ט: אך אבותינו הבל ואין במ מועיל.
רש"י ד"ה נחלו: לשון נחלה.

xx מה פרש בדבריו אלה?

ג. ט"ז כ': היעשה לו אדם אלוהים והמה לא אלוהים.

רש"י ד"ה אליך גרייג: ואז:

סוף האומות לשוב אליך ולעבדך שכס אחד. רעמך אין עשו לחם
אלוהים והמה לא אלוהים.

אברבנאל: היעשה לו אדם אלוהים, והנה אדם אינו אלוהים, ואיך אם כן
יעשה אלוהים.

1. מה ההבדל בין שני הפרושים?

xx 2. תוכל להכריע בין שני הפרושים בעזרת דברי ירמיהו
במקום אחר?

ד. י"ז א': חטאת ירודה כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר...

חובות הלבבות שער התשובה פרק ז':

אבל מפסיד התשובה (=המעכבים התשובה) רבים מאד, ומפסידות עוד תחסכם
על העברה: הוא הוא ההתמדה על עשות, ודאיחור מהניח אותה...
..וכבר באמר: אל תביט לקטנות מה שעשית, אך תביט לגדולת מי שחטאת לו,
ואל תשמח לסכלות בני אדם ברוע מצפונך וראוי שתאבל לידיעת פגועת במה
שאתה צופ והשקפתו על בסתריותיך ובגלותיך, ושהוא זוכר אותם לך יותר
ממה שאתה זוכר. מפני שאתה תשכח, והוא לא ישכח, ותתעלם ולא יתעלם, כמו
שכתוב (שע' ס"ה ר') "הנה כתובה לפני", ואמר ירמיהו (פרק י"ז א')
"חטאת יה דה כתובה".

הסבר כיצד מפרש רבנו בחיי את פסוקנו ובמה הוא סומך
מ שוטו של מקרא?

ה. י"ז ד': כזכר נ הם מזבחותם ואשריהם על עץ רענן, על גבעות הגבוהות.

ר' יוסף קרא: כאדם שכל שעה זוכר את בנו מחיבורו, כך הם מחביין לקטר על מזבחותם
שבנו לעז, וכן פרשו רבותינו "כאדם שש לו געגועין"..." (ע' שאלת ר')

זה מדרש, ופשוטו כשזוכרין בניהם מזבחותם שבנו לעז, מיד תולכין
ומקטרים הם לעז.

רב פרשניו (רש"י, רד"ק, אברבנאל, שו"ל) סוברים
שפשוטו של מקרא הוא כאותו פירוש מקראו ר' יוסף
קרא "מדרשו".

הסבר במה עדיף פירוש זה (שהוא קוראו "מדרש") על
חברו (שהוא קוראו "פשוטו")?

ו. ב'. כזכר נ הם מזבחותם ואשריהם על עץ רענן על גבעות הגבוהות...

סנהדרין ס"ג

אמר רב ירודה אמר רב: יודעים היו ישראל בעבודת כוכבים, שאין בה מסמ,
ולא בוד עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא.

רש"י ד"ה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא: שהיה יצרן
תוקפן על עריות, אסרו: בפרוק כל עול תורה מעלינו
ואל יוכיחונו על העריות, אבל ע"ז לא תקפו יצרם.

מתיב רב משרשיא: (ירמיהו י"ז) "כזכור בניהם מזבחותם וגו'?"

[רש"י] ד"ה כזכור בניהם: משמע שהיו להם געגועים עליהם, כאדם שיש לו געגועים על בנו ובזוכרו נאנח, וחכי משמע "כזכור בניהם" דומה להם זכירת מזבחותם ואשריהם.

ואמר ר' אלעזר: כאדם שיש לו געגועים על בנו.
- בתר דאביקו ביה.

[רש"י] ד"ה בתר דאביקו ביה: אחר שנקשרו בה מעצמן, תקפה חיבתן עליהם.

1. כיצד מתפרש פסוקנו בדברי רב. משרשיא?

2. על מה מתנהל הוכוח בדברי הגמ' לעיל?

ד' ר'. והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב.

אבן כספי: אדני כסף ד"ה ולא יראה.

"ולא יראה" כנזר לערער שהוא המשל ואחר בגמל, והעד אמרו בהפוכו על העץ הלח "ולא יראה כי יבוא חום", והטעם לא ישיגהו טוב. והטוב לעץ הוא הלחות והקור מטבע המים, היפך החום. שהוא רע לו. ובכאן היו "טוב" ו"חום" מתנגדים מצד המתחייב. ורבים כן לאין מספר בספר משלי, ואחד מהם (משלי י' ט"ז) "פעולת צדיק לחיים, תבואת רשע לחסאת".

וכן "ושכן חררים במדבר"... נופל תחילה לערער, ואחר לגמל. וכן "ובשנת בצורת לא ידאג" נופל תחילה לעץ הלח ואחר לגמל, וזה כי שנת בצורת הוא מצד הפסדים רבים יבואו בצמחים, כמו השדפון והירקון וזולת זה.

ואין קושיה מאמרו על העץ "לא ידאג", כי זה נכון מאד בלשונות, ואין זה יותר זר מהניחו עליהם והדומים להם שם המות, כמו (בר' מ"ז י"ט) "למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו". וכתב בהיפך (בחסיה ט' ו') "ואתה מחיה את כלם".

ובכלל כי דרך העברי וגם כן ראוי בהגיון לקרא ולתאר בכל תאר חתי הצמחים, כי הצמח כולל לכל חי, ולכן נהגו הבניאים כלם לתאר האיש השלם בעץ לח, והסכל בעץ יבש. ויחזקאל באר זה יותר, והראש משה.

1. מהו הקשי בפסוקנו שערורו לומר כל אלה?

2. הסבר את תבטחי החוזר בדבריו "ואחר בגמל"!

3. מה פירוש "טוב" ו"חום" מתנגדים מצד המתחייב?

4. במה דומה משלי י' ט"ז המובא בדבריו לפסוקנו?

5. באמרו "ואין קושיה" מאמרו על העץ 'ולא ידאג' - לאיזו קושיה הוא מתכוון ולמה הוא מבטלה?

xx 6. לאיזה פסוק ביחזקאל התכוון באמרו "ויחזקאל באר זה יותר?"

xx 7. לאיזה מקום בתורה התכוון באמרו "והראש משה", ולמה יקרא למקום ההוא "הראש" בענין זה?

ח. ז' ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו

בר"ק ד"ה והיה ה' מבטחו.

אם יבטח בו הוא יהיה מבטחו ולא יירא מכל רע.

מלבי"ם ד"ה מבטחו:

הס"ם הנוסף על השם מציין הדבר והמקום שבו סיבת הבטחון, כמו מעון, מקדש, משכן וכדומה.

ד"ה ברוך הגבר אשר לא לבד יבטח בה' כי גם "והיה ה' מבטחו", כי הנוטח בה' שיצילהו ע"י אמצעים טבעיים, הגם שיבטח בה' בכל זאת הבטחה שלו - היינו הדבר שעל ידו יושג בטחונו - אינו ה', רק האמצעים טבעיים, שמקורו שעל ידם יושגוהו ה'.

והגם שאיננו "ארוך", אחר שבוטח בה', אינו "ברוך" גם כן; רק אם יבטח בה' שיושיעוהו בלא שום אמצעי כלל, - עד שה' הוא ה' (עצמו) הבטחה שלו, והיה זה דומה כעץ השתול על מים ושולח שרשיו על יובל.

(1) מה הקשי שרצו שגיהם ליישב?

(2) מה ההבדל ביניהם בתפישתם את המבנה התחבירי של פסוקנו?

x (3) הסבר את הרעיון המובע בדברי המלבי"ם.